

Iz zajednice | 09/08/2023

Katolici i pravoslavci – zajedništvo prebiva u istini i solidarnosti

📌 Piše: Bojan Munjin

Najčvršće vezivno tkivo čitavog kršćanstva jest ljubav, toplina, suosjećanje; to je glavni zadatak, smisao i cilj ljudskog života na zemlji, o čemu se svake nedjelje neprestano govori u svim kršćanskim crkvama

Foto: Sanjin Strukić/PIXSELL

promjevanja ta tečnost spotać se često, ne dovodi u pitanje vjerodostojnost toga sadržaja, nego samo govori o nejakim plećima svih onih koji su tu posudu posljednjih dvije hiljade godina nosili, nazivajući i jedni i drugi sebe zajedničkim imenom – kršćanima.

Na primjer: pravoslavni vjernici na južnoslavenskim prostorima, kao i drugdje, stoje u crkvama za vrijeme euharistije, dok katolički vjernici za vrijeme mise uglavnom sjede. Da li su ovi prvi sigurno u krivu, a ovi drugi svakako u pravu? Ne, radi se o različitim običajima, u kojima postoji ista ozbiljna pobožnost i kod jednih i kod drugih. Važnost stajanja u pravoslavnoj crkvi u tome je što time vjernici izražavaju poštovanje prema Bogu. Ta važnost stajanja je tolika da na euharistiji, službi Božjoj u nedjelju, ne smije u pravoslavnoj crkvi ni da se kleči (osim o posebnim, rijetkim prilikama). Jedan od najvažnijih zapadnih ranokršćanskih pisaca, **Tertulijan**, krajem II. i početkom III. vijeka o ovoj temi kaže: „Ako nije pristojno sjediti pred osobom koju poštujemo, to je sasvim nezahvalno ponašanje sjediti pred licem Boga živoga, pred kojim inače stoji anđeo koji se moli — svećenik.“ S druge strane, katolici uglavnom sjede za vrijeme mise i ta praksa je najvjerojatnije na Zapadu nastala tokom prvog milenija poslije Krista. Ipak, u prvim kršćanskim crkvama, u I. vijeku n.e. vjernici su isključivo stajali u spomen na uskrsnuće Krista, jer „uskrsnuti“ doslovno znači ustati. Misa, nakon ustajanja vjernika u trenutku kada za oltar dolazi svećenik, počinje sjedenjem zato što se vjeruje da katolički vjernici nisu pasivni promatrači onoga što se za vrijeme mise događa, kao što je slučaj u pravoslavnom bogoslužju, već aktivni učesnici od kojih se očekuju izvjesne radnje, gdje sjedenje predstavlja srednju točku između stajanja i klečanja. Sjedi se tokom prva dva čitanja na misi, kao i nakon čitanja evanđelja, dok đakon sprema euharistiju za pričest, kada nastupa vrijeme velikog iščekivanja Svete tajne. Kada je svećenik spreman, svi ustaju na noge. Na noge se ustaje i tokom drugih važnih momenata mise, kao što je zajednička molitva i kao što se u drugim važnim trenucima – zazivanja Duha Svetoga – kleči. Činovima višestrukog sjedanja, ustajanja i klečanja, naglašava se u katoličkoj crkvi poštovanje Isusa Krista, dok bi se neprekidnim stajanjem, vjeruje se, smisao tog čina rasplinuo. Pritom se sjedenjem izbjegava zamaranje i omogućava koncentracija prilikom čitanja svetih spisa i propovijedi.

Ne treba zaboraviti da i katolici i pravoslavni, kod nas i u svijetu, vjeruju da je Krist realno prisutan u kruhu i vinu kojima se obavlja pričest. Pravoslavna crkva, međutim, smatra da

Misa se često doživljava više blizu duha, liturgija blizu središta. Misa je stroža i sabranija, liturgija je emotivnija i nekako duševna.

Uskrsnja misa u Crkvi Krista Kralja u Beogradu. Foto: Miloš Tešić/ATAImages/PIXSELL

Da li vjerski obredi u katoličkoj i pravoslavnoj crkvi predstavljaju nepremostive razlike između jednih i drugih? Da li u takve razlike spada i činjenica da se katolički svećenici ne žene, a pravoslavni to čine, da ovi prvi ne nose brade, za razliku od ovih drugih, pa sve do pitanja, čuvenog *filioque* – koje usput obični i katolički i pravoslavni vjernici uglavnom ne razumiju – da li Duh Sveti ishodi iz Oca i Sina ili samo iz Oca? Šta god da se u povijesti događalo između jednih i drugih, u bitno vjerskom smislu nepremostivih razlika između njih ne može biti i to je na mnogo mjesta zapisano u Bibliji, temeljnoj knjizi svih kršćana. Spomenimo samo jedno od tih mjesta: „Nema više ovdje ni Grka ni Židova, ni obrezana ni neobrezana, ni tuđinca ni barbara, ni roba ni slobodna čovjeka; tu je samo Krist – koji je sve i u svima.” (Pavlova poslanica Kološanima 3:11)

Nadalje, najčvršće vezivno tkivo čitavog kršćanstva jest ljubav, toplina, suosjećanje; to je glavni zadatak, smisao i cilj ljudskog života na zemlji, o čemu se svake nedjelje neprestano govori u svim kršćanskim crkvama i ti pojmovi se naprosto ne daju zaobići.

prozimanja različitih stajova kršćanskog života u ovim krajevima, a zatim raznim vrstama nesretnog zazora i nerazumijevanja. Tako je, na primjer, nedavna proslava Gospe Tekijske u Petrovaradinu pored Novog Sada počela jutarnjom pravoslavnom liturgijom, nakon koje je uslijedila misa na mađarskom i hrvatskom jeziku. Bogorodica je Kristova majka i katolicima i pravoslavnima.

Crkva sv. Jurja u Petrovaradinu iz 1701. godine u kojoj je kršten ban Josip Jelačić. Foto: Davor Javorović/PIXSELL

Drugi primjer je pokojni otac **Gavrilo**, starješina manastira Lepavina u Hrvatskoj, na pola puta između Koprivnice i Križevaca, koji je bio nadaleko poznat, poštovan i obožavan po svojim okupljanjima i jednostavnim trpezama nakon vjerskih praznika, na koje su bili pozivani i redovno su dolazili i pravoslavni i katolici i svi drugi. Postoji jedan izraz, *agape*, još iz vremena ranog kršćanstva, i to bi u slobodnom prijevodu bila – trpeza kršćanske ljubavi na koju su svi bez razlike bili pozivani. Na takve trpeze je neumorno, decenijama, zvao otac Gavrilo Lepavinski.

Manastir Lepavina, foto: Jovica Drobnjak

Jedan od prvih konkretnih ekumenskih susreta polovinom 20. vijeka na prostoru Jugoslavije dogodio se kada je biskup splitsko-makarski **Frane Franić** pozvao lokalnog protojereja pravoslavne crkve **Marka Plavšu** da se zajedno mole i održe zajedničku službu u splitskoj katedrali. Zajedničko katoličko-pravoslavno bogoslužje održali su ova dvojica svećenika, biskup i protojerej, u katedrali u Splitu, 25. januara 1966. godine. Bilo je to čudo neviđeno u ono vrijeme, uz poneko mrmljanje s jedne i s druge strane, ali bitno je jedino to da je ta služba održana i da nikome zbog toga dlaka s glave nije pala. I danas, uobičajena je praksa u ovim krajevima da ako katolički vjernik želi otići na nedjeljnu misu a katoličke crkve nema u blizini, on može otići na euharistiju u obližnju pravoslavnu crkvu, može se čak pričestiti i ispovjediti kod pravoslavnog svećenika. Vrijedi jednako i obratno. Također, vjenčanje između katoličke i pravoslavne osobe je moguće ili u jednoj ili u drugoj Crkvi. Moguće je, ne toliko često, i ovdje i u svijetu, da pravoslavni sveštenik održi liturgiju u katoličkoj crkvi (ako pravoslavne nema u blizini) i obratno. Također, treba spomenuti i stoljetno iskustvo tzv. dvooltarskih crkava na crnogorskom primorju, gdje su u istim crkvama služene i katoličke mise i pravoslavne liturgije. Dosta od te duhovne korespondencije Zapada i Istoka na ovom području ostalo je živo i do danas. Tako na primjer proslava Sv. Tripuna, zaštitnika grada Kotora, svake godine 3. februara uključuje procesiju građana kroz grad, u kojoj se nalaze ljudi i katoličke i pravoslavne vjeroispovijesti koji prenose relikvije sv. Tripuna i zajedno ih kade u gradskoj katedrali. Sličan primjer je ranokršćanska bazilika iz V. vijeka, danas katedrala Sv. Stošije u Zadru u

2016. Tada mitropolit zagrebački Porfirije i nadbiskup zagrebački kardinal Josip Bozanić. Foto: Boris Scitar/Večernji list/PIXSELL

Katolici i pravoslavci živjeli su u krilu jedne kršćanske crkve hiljadu godina, a onda su se tragično razišli u tom čuvenom raskolu 1054. godine. Naravno da je nakon tih posljednjih hiljadu godina razdvojenosti, kada je bilo ratova i nasilja s jedne i s druge strane, danas teško uspostaviti jedinstvo među kršćanima. Međutim, ono što se u takvoj situaciji danas među katolicima i pravoslavcima uglavnom vidi jest ta bizarna činjenica da jedni drugima najčešće sitničavo traže dlaku u jajetu i ništa ozbiljnije od toga. Smisao ekumenskog pomirenja katolika i pravoslavaca, kao i drugih odvojenih kršćana, nije u nekakvom kurtoaznom bućkurišu, po formuli „malo ti, malo ja pa ćemo sve to nekako izmiješati“. To zajedništvo jedino prebiva u istini pružene ruke, solidarnosti i oprostaja, u gradnji kraljevstva ljudi dobre volje i ta istina predstavlja kamen ugaoni kršćanstva od prvoga dana. Bez te istine toga kršćanstva ili hrišćanstva uopće nema. Na formalnoj razini, od tog historijskog susreta pape **Pavla VI.** i patrijarha **Atenagore** 1964. godine u Jeruzalemu, kada su jedan drugome oprostili nespornosti stare hiljadu godina, bilo je još susreta pomirenja katolika i pravoslavaca na visokom nivou. Spomenimo samo još jedan od važnih događaja za jedinstvo kršćana: potpisivanje Ekumenske povelje u Strasbourgu 22.

Iz pravoslavne crkve u Peroju, foto: Srećko Niketić/PIXSELL

Završimo zato ovaj prikaz riječima pravoslavnog sveštenika **Danila Ljubotine**, rodom iz pravoslavnog sela Peroj pored Pule u Istri, koje je stoljećima mirno živjelo okruženo katoličkim Hrvatima i Talijanima: „Duhovna ljubav se prepoznaje u dobroti i u susretu s ljudima koji su različiti ili koji nisu čak ni vjerni. Ona se prepoznaje u jednostavnosti, u raznovrsnosti i molitvenosti. Molitvenost nema neki poseban karakter, boju ni naciju. Rađamo se i umiremo svi jednako, a ne kao pravoslavci, katolici i ateisti. Mi na žalost gledamo te razlike, a trebali bi gledati dobrotu, kreativnost i stvari koje imaju vječnu vrijednost i poruku.“

Tekst je objavljen u sklopu projekta Poticanja novinarske izvrsnosti Agencije za elektroničke medije